

**Česká republika**  
**NÁLEZ**  
**Ústavního soudu**

**Jménem republiky**

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaje) a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka o ústavní stížnosti stěžovatelky **L. K.**, zastoupené Mgr. Tomášem Krejčím, advokátem, sídlem Pařížská 204/21, Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2016 č. j. 29 Cdo 3680/2014-252, rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 4. prosince 2013 č. j. 6 Cmo 202/2013-184 a rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 25. října 2012 č. j. 47 Cm 105/2011-139, za účasti **Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu v Plzni**, jako účastníků řízení, a **D. M.**, zastoupeného JUDr. Hanou Kapitánovou, advokátkou, sídlem sady 5. května 36, Plzeň, jako vedlejšího účastníka řízení, **takto:**

- I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2016 č. j. 29 Cdo 3680/2014-252, rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 4. prosince 2013 č. j. 6 Cmo 202/2013-184 a rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 25. října 2012 č. j. 47 Cm 105/2011-139 bylo porušeno ústavně zaručené základní právo stěžovatelky na řádný proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2016 č. j. 29 Cdo 3680/2014-252, rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4. prosince 2013 č. j. 6 Cmo 202/2013-184 a rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 25. října 2012 č. j. 47 Cm 105/2011-139 se ruší.**

Odůvodnění

**I.**

**Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatelka domáhala zrušení shora uvedených soudních rozhodnutí, a to pro porušení práv uvedených v ustanovení čl. 90 Ústavy a čl. 1, čl. 4 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Napadeným rozsudkem Krajského soudu v Plzni (dále jen „krajský soud“) byl ponechán v platnosti směnečný platební rozkaz vydaný krajským soudem dne 1. 6. 2011 pod č. j. 47 Cm 105/2011-11, kterým bylo uloženo stěžovateli zaplatit vedlejšímu účastníkovi (coby vlastníkovi směnky vlastní, kterou dne 3. 8. 2007 vystavil jako blankosměnku s doložkou bez protestu na řad vedlejšího účastníka P. M., jenž však již zemřel, a který se zavázal vedlejšímu účastníkovi zaplatit směnečnou sumu, kterou

podle dohody o vyplnění směnky sjednané ve smlouvě o půjčce ze dne 14. 9. 2007 byl oprávněn vyplnit vedlejší účastník, což učinil doplněním směnečné sumy a datem splatnosti směnky, přičemž stěžovatelka se svým podpisem na této směnce zavázala jako směnečný rukojmí) směnečný peníz ve výši 1 700 632 Kč spolu s 6% úrokem z prodlení od 29. 4. 2011 do zaplacení a směnečné odměny ve výši 5 668 Kč, a dále stěžovatelku zavázal zaplatit vedlejšímu účastníkovi na nákladech námitkového řízení částku 10 720 Kč a České republice na nákladech řízení 800 Kč. Krajský soud shledal směnečný závazek stěžovatelky (jako směnečného rukojmího) „platným“, přičemž konstatoval, že stěžovatelce kauzální námitky nepřísluší, neboť svou účast na mimosměnečných právech a povinnostech netvrdila ani neprokázala, a tudíž mezi ní a vedlejší účastníkem šlo pouze o směnečnou vazbu.

3. K odvolání stěžovatelky Vrchní soud v Praze (dále jen „vrchní soud“) shora označeným rozsudkem rozhodnutí krajského soudu potvrdil, neboť se s jeho závěry ztotožnil, a stěžovatelce uložil nahradit vedlejšímu účastníkovi náklady odvolacího řízení.

4. Rozsudek vrchního soudu napadla stěžovatelka dovoláním, které však Nejvyšší soud rubrikovaným usnesením podle § 243c odst. 1 věty první občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) odmítl jako nepřipustné, a dále rozhodl, že stěžovatelka je povinna zaplatit vedlejšímu účastníkovi náklady dovolacího řízení.

## II.

### Argumentace stěžovatelky

5. V ústavní stížnosti stěžovatelka namítla, že vzhledem ke způsobu, jakým soudy přejaly právní názor plynoucí z ustálené judikatury, dle níž kauzální námitky proti uplatňované směnce nenáleží osobě směnečného ručitele, klíčový význam mělo posouzení námitky týkající se pravosti jejího podpisu na směnce. Přitom popisované skutkové okolnosti byly vnímány pouze jako námitky kauzální povahy, nikoliv jako tvrzení ohledně pravosti podpisu na směnce „mj. vzhledem k motivu jejího žalobci tvrzeného jednání“. Takový postup pak stěžovatelka označila za přehnaně formalistický, bez vazby na skutkový základ s tím, že se touto otázkou měly obecné soudy zabývat s větší důkladností a „vyžadovat dostatečně přesvědčivé utvrzení o pravosti podpisu“. V řízení byl vypracován znalecký posudek, proti jehož dílčím i celkovým závěrům, jakož i metodice se vymezila a žádala o provedení revizního znaleckého posudku. Krajský soud však dle stěžovatelky „zcela nekriticky“ přijal znalecké závěry, aniž by se pokusil její námitky vyvrátit, čímž porušil čl. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny, zvláště pak za situace, kdy byl vedlejší účastník ve zvýhodněném postavení, protože původní směnečný dlužník – její druh zemřel, a nemohl tak podat kauzální směnečné námitky nebo potvrdit či vyvrátit tvrzení o pravosti jejího podpisu. Krajský soud měl dále sám hodnotit shodu tohoto podpisu s jinými jejími podpisy v soudním spise, čímž si bez patřičné erudice udělal názor na tuto otázku, a nemohl proto ani řádně posoudit její námitky proti znaleckému posudku. V odvolání pak vytkla krajskému soudu neúplná skutková zjištění, vrchnímu soudu pak to, že se s touto námitkou vypořádal jen tak, že konstatoval správnost postupu krajského soudu, resp. znalce, ačkoliv se dle stěžovatelčina názoru s jejími námitkami proti znaleckému posudku mohl vypořádat jen prostřednictvím revizního znaleckého posudku. V důsledku toho mělo dojít k porušení stěžovatelčina práva na spravedlivý proces.

6. Dále stěžovatelka obecným soudům vytkla, že nereflektovaly nadměrnou tvrdost příslušných ustanovení zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon směnečný a šekový“), vůči samotným směnečným dlužníkům, natož vůči ručitelům. Jeho mechanická a formalistická interpretace může vést ke zneužití práva, přičemž s odkazem na nálezy Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2013 sp. zn. IV. ÚS 457/10 [(N 124/70 SbNU 133) – pozn. všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou též dostupná na <http://nalus.usoud.cz>] namítla, že nic nevyvodily z toho, že ze směnky zajišťující zpochybněný závazek není vymáhán dluh po dlužníkovi, resp. jeho dědicům, ale po osobě, jejíž možnosti právní obrany jsou takřka nulové. Poukázala na to, že původní údajná půjčka zajištěná směnkou činila 310 000 Kč, zatímco směnečný peníz zní na částku 1 700 632 Kč, a že obecné soudy měly přihlédnout k jejímu tvrzení o rozporu s dobrými mravy, resp. se s ním vypořádat. Jak dále stěžovatelka uvedla, dne 2. 9. 2008 upozornila vedlejšího účastníka jako jednatele obchodní společnosti, která měla realizovat stavební projekt na pozemku, na jehož koupi si směnečný dlužník půjčil, na úmrtí svého druha (směnečného dlužníka). Vedlejší účastník, od kterého si zemřelý směnečný dlužník na koupi pozemku půjčil, ji však o splatném závazku neinformoval. Bylo provedeno pouze vyúčtování vzájemných nároků mezi ní a společností Ekonomické stavby s. r. o. a byla jí vrácena část zálohy na stavbu domu. Na základě toho měla celou záležitost za ukončenou, přičemž vedlejší účastník záměrně nechal směnkou zajištěný dluh narůstat do maximální možné výše. Podrobnosti o právních vztazích se dozvěděla až v průběhu soudního řízení.

7. V návaznosti na výše uvedené stěžovatelka namítla, že se obecné soudy přes její vyjádření nezabývaly otázkou, zda způsob uplatňování směnky vedlejším účastníkem není v rozporu s dobrými mravy, neposuzovaly jeho jednání jako celek, a tak nemohly dospět k závěru o případném zneužití práva, přičemž tyto námitky striktně formálně považovaly za kauzální, které směřují pouze k napadení splatnosti směnkou zajišťovaného závazku, navíc velmi zjednodušily okruh námitek ve vztahu k výši smluvních pokut a smluvních úroků. Nezachovaly tak rovnost účastníků řízení, a ani právo na spravedlivý proces, když se s její argumentací nevypořádaly. Jednotlivé aspekty případu obecné soudy posuzovaly izolovaně, nikoliv komplexně, přičemž nevzaly v potaz ani fakt, že vedlejší účastník vyplnil text blankosměnky na sumu vyšší, než bylo ujednáno, že nevyužil žádných jiných zajišťovacích institutů, které mu měly svědčit, že svá práva neuplatňoval proti původnímu směnečnému dlužníkovi ani jeho dědicům, a nikdy ji o dluhu neinformoval, ač tak učinit mohl, a proto neshledaly zásadní rozpor s dobrými mravy. Tyto námitky promítla i do dovolání, ovšem Nejvyšší soud toto dovolání odmítl, aniž by se s nimi vypořádal. Obecné soudy tedy dle stěžovatelky postupovaly tak, že ji zbavily možnosti jakékoliv obrany v předmětném sporu. Jejich rozhodnutí se řádně nevypořádala s její argumentací, týkající se rozporu jednání vedlejšího účastníka s dobrými mravy, resp. tuto argumentaci nehodnotily dle obsahu, ale do značné míry zúžily její rozsah a smysl, a tím ji přehlížely. Takováto selekce změnila její význam, čímž snížily stěžovatelčiny šance na úspěch ve sporu. To stěžovatelka označila za svévoli v soudním řízení.

### III.

#### Vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení

8. Ústavní soud podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejšímu účastníkovi řízení.

9. Nejvyšší soud odkázal na důvody, které ho vedly k odmítnutí dovolání jako nepřípustného, přičemž upozornil, že stěžovatelka v ústavní stížnosti jednak nenapadá závěr, na němž jeho rozhodnutí spočívá, jednak uplatňuje nové výhrady, které nebyly obsaženy v dovolání. Polemizuje-li s hodnocením důkazů, resp. skutkovými závěry soudů nižších stupňů, Nejvyšší soud zdůraznil, že není oprávněn k nápravě všech pochybení, kterých se odvolací soud dopustil, ale jen těch, která jsou podřaditelná dovolacímu důvodu podle § 241a odst. 1 o. s. ř. a které dovolatel skutečně uplatnil, jak má plynout z nálezu Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2009 sp. zn. IV. ÚS 560/08 (N 236/55 SbNU 283). Nad rámec toho poukázal na závěry obsažené v rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 9. 12. 2015 sp. zn. 31 Cdo 4087/2013, týkající se obsahu dohody o podmínkách a způsobu vyplnění blankosměnky, a navrhl, aby Ústavní soud odmítl v této části ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou.

10. Vrchní soud uvedl, že jím vydaný rozsudek se neodchyluje od rozhodovací praxe obecných soudů, že se v něm pečlivě zabýval jednotlivými námitkovými tvrzeními stěžovatelky a snažil se jasně, stručně a srozumitelně vyložit, proč se neztotožnil s její argumentací. Podstatné bylo, zda stěžovatelka připojila svůj podpis na majitelem předloženou směnku a zda ji z tohoto důvodu tíží závazek směnečného avala, a v tomto ohledu se vrchní soud ztotožnil s názorem soudu prvního stupně, že posouzení této otázky náleží znalci, a jestliže tento soud řádně ustanovil znalkyni, o jejíž odborné způsobilosti a nestrannosti nebyly pochyby, nemohl se ztotožnit se stěžovatelkou ohledně pochybení krajského soudu. Správnost závěrů znalkyně vrchní soud vyvodil z toho, že jí použité metody jsou metodami obecně známými, ve znaleckém posudku se znalkyně v náležitém rozsahu a náležitou pozorností věnovala analytickému zkoumání sporné směnečné listiny i spornému podpisu, při ověřování hypotéz napodobení podpisu provedla v potřebném rozsahu porovnání srovnávacího materiálu s podpisem stěžovatelky na směnce, závěry znalkyně jsou logické, podložené jednotlivými zjištěními popsány v posudku, znalkyně srozumitelně popsala jednotlivé shodné znaky sporného podpisu a srovnávacích podpisů stěžovatelky, načež podpis na směnce s nimi ztotožnila. Vzhledem k tomu, že byly dostatečně vyvráceny výhrady, které stěžovatelka uvedla, podmínky pro revizi znaleckého posudku neshledal. Podpisem směnky stěžovatelka na sebe převzala směnečné závazky v pozici směnečného avala, přičemž není podstatné, zda tak učinila po dohodě s výstavcem směnky nebo na základě vstupu do mimosměnečného vztahu s kauzálním věřitelem, např. pouhým souhlasem se smlouvou o vyplňovacím právu směnečném společně se smlouvou, z níž vyplývající splnění závazků měla zajišťovat předmětná směnka. Tato neformální dohoda s věřitelem by podle rozvolněné a pro obranu avalů příznivé rozhodovací praxe otevřela možnosti vznášet kauzální námitky, což se však v daném případě nestalo, a ani on neshledal důvod pro závěr o přípustnosti námitek, jestliže si aval zcela zřejmě na základě vlastního rozhodnutí nepřál vstoupit do vztahu s kauzálním věřitelem a současně remitentem směnky a směnku avaloval pouze na základě vztahu k jejímu výstavci, s nimiž aval také mohl předpokládat řešení finančních otázek souvisejících

s peněžními operacemi jmenovaného dlužníka. Z těchto důvodů dle vrchního soudu vyhovět ústavní stížnosti nelze.

11. Krajský soud pouze odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí s tím, že nejsou známy jiné skutečnosti než ty, které jsou obsahem spisu.

12. Vedlejší účastník označil tvrzení stěžovatelky, že směnku nepodepsala a že o půjčce nevěděla, za účelová, neboť to bylo vyvráceno znaleckým posudkem a výpisy z jeho účtu, ze kterého plyne, že na uzavřenou půjčku plnila. Soudy nižších stupňů i přes konstatování, že stěžovatelce nepřísluší kauzální námitky, se jimi zabývaly a shodně dospěly k závěru, že smlouva o půjčce byla uzavřena platně, že peněžní prostředky určené na koupi nemovitosti P. M. poskytl, a ten se stal jejím vlastníkem, směnka byla vyplněna v souladu s vyplňovacím prohlášením a výše smluvní pokuty ani sjednaný smluvní úrok neodporuje dobrým mravům. Bez ohledu na právní postavení stěžovatelky jako směnečného ručitele stěžovatelka neunesla důkazní břemeno ohledně svých námitek. Upozornil, že půjčka byla poskytnuta již v roce 2007, šlo o půjčku na nákup pozemku za účelem budoucí stavby rodinného domu pro P. M. a stěžovatelku, na poskytnutou půjčku bylo uhrazeno jen 28 696 Kč, stěžovatelka si byla vědoma svého ručení, když její přítel zemřel, ale nabízené splátky nevyužila, a závěrem zdůraznil, že veškeré námitky byly projednány, soudy nižších stupňů se s nimi zevrubně zabývaly a v souladu se zákonem vypořádaly. Z těchto důvodů označil ústavní stížnost za nedůvodnou a navrhl její zamítnutí.

#### **IV. Replika stěžovatelky**

13. Ústavní soud zaslal tato vyjádření stěžovatelce na vědomí a k případné replice. V ní stěžovatelka ke stanovisku krajského soudu uvedla, že tento soud nehodnotil řádně mravnost jednání vedlejšího účastníka jako celku, včetně samotného postupu souvisejícího s uplatňováním směnky. Vedlejšímu účastníkovi svědčila další práva, jak se domoci tvrzené pohledávky tak, aby to bylo lidsky citlivější, resp. mravné, jako je např. uplatnění zástavního práva. Rozpor s dobrými mravy je pak zvláště patrný z prodlevy mezi dnem splatnosti dluhu a uplatněním směnky u soudu, protože takto došlo záměrně k několikanásobnému nárůstu příslušenství oproti původnímu dluhu.

14. Jde-li o vyjádření vrchního soudu, stěžovatelka uvedla, že postupoval vůči ní velmi restriktivně, eliminoval ze svých úvah širší souvislosti případu a neučinil krok potřebný k vyvrácení případných pochybností týkajících se znaleckého posudku, jehož metody a závěry byly relevantně zpochybněny. Protože nebylo provedeno jeho náležité posouzení, bylo rozhodnuto na základě nedostatečné míry pravděpodobnosti, přístup soudů k posudku byl podle stěžovatelky nekritický, nebylo provedeno dostatečně logické zhodnocení věci, a ani (s ohledem na výsledek) nezbytná konfrontace s dalšími odborníky. Požadavek na dostatečné přezkoumání byl vzhledem ke skutkovému stavu a samotnému oboru (tj. písmoznalectví) důvodný. Pokud by se soudy měly spoléhat na jeden jediný posudek bez odborné revize, a to v oboru zkoumání, kde „subsumpce skutkového stavu z povahy věci odpovídá velkou měrou subjektivnímu hodnocení znalce“, nejsou takové závěry v souladu s principy právního státu.

15. V souvislosti s vyjádřením Nejvyššího soudu stěžovatelka zdůraznila, že pokud v dovolacím řízení dané vady nenapravit, i jeho postup je vadný, neboť umožnil průchod citelně nespravedlivému jednání.

16. K vyjádření vedlejšího účastníka poukázala na tu skutečnost, že když platila na účet vedlejšího účastníka dne 17. 10. 2007 a 17. 4. 2008, neměla tušení, o čí účet jde, a jaký je skutečný právní důvod takového plnění, protože v důsledku společného soužití s P. M. běžně platila různé částky na různé účty a nevěděla, že by ji mohl uvést jako avala, smlouvu o půjčce nikdy neviděla, nečetla, ani ve vztahu k ní nic nepodepsala.

17. Závěrem uvedla, že na ústavní stížnosti trvá, a dodala, že pokud samotná právní úprava umožňuje takovouto tvrdost vůči směnečnému ručiteli, jemuž nenáleží žádná možnost obrany, jde o natolik nevyvážený stav, že z něj mohou vznikat situace, kdy základní lidská práva účastníků – směnečných ručitelů jsou silně zasažena, resp. kdy právní úprava směnečného rukojemství není v souladu se základními principy spravedlnosti.

## V.

### Procesní předpoklady projednání návrhu

18. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

## VI.

### Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

19. Ústavní soud úvodem musí konstatovat, že jako orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů; k takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce a nerespektují hodnotový základ právního řádu daný ústavním pořádkem a mezinárodními závazky České republiky. Proto Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí přezkoumal (toliko) z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, jak je stěžovatelkou namítáno v ústavní stížnosti, načež dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zčásti (viz sub VI.b) důvodná.

### VI.a

#### Námítky vůči hodnocení znaleckého posudku

20. Stěžovatelka v ústavní stížnosti v první řadě vytkla obecným soudům, že se důkladně nezabývaly otázkou pravosti podpisu na předmětné směnce, a v této souvislosti namítla,

že krajský soud sám před vypracováním znaleckého posudku posuzoval shodu podpisu na směnce s různými jejími podpisy nacházejícími se v soudním spise, v dané věci k důkazu provedený znalecký posudek hodnotil „nekriticky“, a proto řádně neposoudil její výhrady, pokud jde o správnost závěrů uvedené znalkyně (a nevyhověl jejímu návrhu na vypracování revizního znaleckého posudku).

21. Ústavní soud s ohledem na své postavení v ústavním systému, a z něho pramenící vztah k obecné justici (viz sub 19), opakovaně připomíná, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad „podústavního“ práva a jeho aplikace na jednotlivý případ je v zásadě věcí obecných soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je jejich rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady); o jaké vady přitom jde, lze zjistit z judikatury Ústavního soudu. V případě „důkazního řízení“ za takovouto vadu lze mj. považovat natolik chybné hodnocení důkazů ze strany obecných soudů (jež obvykle bývá způsobeno zjevným skutkovým omylem či evidentní logickou chybou v příslušném myšlenkovém procesu), na základě kterého nastává tzv. extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a jejich skutkovými (a potažmo právními) závěry; pokud tomu tak není, s ohledem na výše uvedené se uplatní (mnohokrát opakovaná) teze, podle níž Ústavnímu soudu nepřisluší „přehodnocovat“ hodnocení důkazů ze strany obecných soudů, a to ani v případě, že by se s ním sám neztotožňoval. Z tohoto důvodu je povinností stěžovatele v ústavní stížnosti uplatnit (alespoň obsahově) námitku tzv. extrémního rozporu a současně specifikovat pochybení, jehož se obecný soud měl ve svých úvahách dopustit.

22. Jak patrně z odůvodnění napadených rozsudků krajského soudu a vrchního soudu, oba se na základě stěžovatelčiných námitek otázkou přesvědčivosti a věrohodnosti znaleckého posudku zabývaly, přičemž se vypořádaly s výhradami, které stěžovatelka vůči metodice i závěrům soudní znalkyně uplatnila, a potažmo i s jejím návrhem na doplnění dokazování revizním znaleckým posudkem. Ostatně o tom, že stěžovatelka o půjčce na koupi pozemku na stavbu rodinného domu věděla a že směnku podepsala, nepřímo svědčí obsah smlouvy o půjčce, dle níž podmínkou převodu bylo vystavení směnky avalované stěžovatelkou (byť ona sama jako účastnice smlouvy o půjčce nevystupovala), a že ze svého účtu zaslala vedlejšímu účastníkovi dvakrát částku 16 296 Kč (byť ve druhém případě s nesprávným variabilním symbolem). Z hlediska ústavnosti tak nelze obecným soudům v tomto bodě nic vytknout; ústavní stížnost je proto v této části zjevně neopodstatněná.

## VI.b

### Opomenutí tzv. kauzálních námitek stěžovatelky jako směnečného ručitele

23. V další části ústavní stížnosti stěžovatelka s odkazem na nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 457/10 (viz sub 6) obecným soudům vytkla, že postupovaly formalisticky, když – vycházejíce z toho, že se nemohou zabývat tzv. kauzálními námitkami stěžovatelky jakožto avala (směnečného ručitele či rukojmího) předmětné směnky, který neprokázal, a ani netvrdil svou účast na mimosměnečném vztahu – nezkoumaly, zda vzhledem ke konkrétním okolnostem případu nelze jednání vedlejšího účastníka považovat za zneužití (směnečného) práva. Pro upřesnění dlužno podotknout, že krajský soud se k tzv. kauzálním námitkám vyjádřil, avšak jen na okraj, vrchní soud se jimi odmítl zabývat s tím závěrem, že ani krajský soud k tomu neměl žádný prostor,

přesto však se vyjádřil (jen) k námitce „lichvářských úroků“; Nejvyšší soud pak odmítl věcně projednat stěžovatelčino dovolání z důvodu, že je dovolací argumentace založena jen na tzv. kauzálních námitkách.

24. Již ve stěžovatelkou zmíněném nálezu (sub 23), jakož i v dalších [viz např. nálezy ze dne 19. 6. 2014 sp. zn. III. ÚS 980/13 (N 126/73 SbNU 903) a ze dne 31. 8. 2015 sp. zn. II. ÚS 1287/14; srov. také nález ze dne 16. 10. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 16/12 (N 174/67 SbNU 115; 369/2012 Sb.)], Ústavní soud v souvislosti s ustanovením § 17 zákona směnečného a šekového řešil problematiku vzájemného vztahu „formálnosti“ směnečného řízení a možnosti uplatnění tzv. kauzálních námitek, a dospěl k závěru, že institut směnky je sice založen na přísné formálnosti směnečných vztahů, nicméně tato formálnost samotná by neměla vychylovat práva ze směnečného vztahu plynoucí ve prospěch jedné ze zúčastněných stran, zejména je-li druhou smluvní stranou spotřebitel (nepodnikatel), po němž nelze znalost specifické směnečné úpravy spravedlivě požadovat. Vzhledem k tomu již v minulosti Ústavní soud zaujal stanovisko, podle kterého není vyloučeno vznášet i tzv. kauzální námitky proti majiteli indosované směnky, i když nebyla naplněna dispozice citovaného ustanovení § 17 zákona směnečného a šekového, podle kterého ten, kdo je žalován ze směnky, nemůže činit majiteli námitky, které se zakládají na jeho vlastních vztazích k výstavci nebo k dřívějším majitelům, „ledaže majitel při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka“. Především pak v nálezu ze dne 16. 9. 2015 sp. zn. I. ÚS 290/15 Ústavní soud konstatoval, že tyto premisy se uplatní i na posuzování otázky (ne)přípustnosti tzv. kauzálních námitek uplatněných směnečným ručitelem (avalem) s tím, že obecné soudy jsou povinny při své rozhodovací činnosti (s ohledem na konkrétní okolnosti posuzovaného případu) hledat taková interpretační a aplikační východiska, která zabrání zneužívání práv v důsledku nepřiměřené aplikace směnečných institutů v neprospěch účastníka směnečného vztahu – spotřebitele.

25. Tvrdila-li tedy v řízení stěžovatelka, že vedlejší účastník zneužil „směnečné přísnosti“, a v této souvislosti uplatnila konkrétní námitky, jež by současně bylo možno kvalifikovat jako tzv. námitky kauzální, bylo povinností obecných soudů se jimi zabývat. Zde je třeba podotknout, že v souzené věci sice šlo o smluvní vztah mezi fyzickými osobami, avšak postavení smluvních stran v něm bylo fakticky zcela odlišné, resp. nerovné. Předmětnou půjčku vedlejší účastník poskytl v přímé souvislosti s podnikatelskou činností společnosti Ekonomické stavby s. r. o., ve které sám působil jako jednatel, kdy tato firma měla být dodavatelem rodinného domu na pozemku, na jehož zakoupení byla půjčka P. M. vedlejším účastníkem (účelově) poskytnuta, přičemž tuto činnost, při níž docházelo k opakovanému používání směnek, vedlejší účastník vykonával (dle všeho) častěji [srov. nález ze dne 13. 11. 2012 sp. zn. I. ÚS 563/11 (N 186/67 SbNU 241); srov. také č. l. 49 a násl. soudního spisu, popř. mediální zájem o tuto činnost týkající se společnosti Ekonomické stavby s. r. o. na internetové adrese <http://www.penize.cz>]. Šlo tedy o poněkud specifickou podnikatelskou činnost, kde vedlejší účastník vystupoval jako „profesionál“.

26. Z těchto důvodů bylo třeba zkoumat, zda vedlejší účastník nezneužil své právo na vyplnění směnečné sumy podle dohody obsažené ve smlouvě o půjčce, resp. zda směnka nebyla nástrojem k tomu, aby „kryla“ jednání vedlejšího účastníka *contra bonos mores* v rámci mimosměnečného vztahu. V tomto ohledu je třeba řádně projednat také stěžovatelčinu námitku nepřiměřenosti smluvní pokuty ve výši 0,25 % za každý den prodlení, která v kombinaci se smluvním úrokem 16 % p. a. měla představovat úrok



v celkové výši 107,25 % z půjčené částky ročně. Krajský soud totiž pouze konstatoval, že dané ujednání neodporuje dobrým mravům, přičemž odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2007 sp. zn. 33 Odo 438/2005 (jímž argumentoval vedlejší účastník), a s jeho postupem se ztotožnil i vrchní soud, který pouze takový úrok shledal „vyšším“, nikoliv však (zřejmě) nepřiměřeným, nicméně o samotný rozhodovací důvod patrně nešlo (viz výše), jakkoli měla být tato otázka předmětem posouzení.

27. K právě uvedenému (sub 26) je především nutno připomenout, že v tomto rozsudku Nejvyšší soud sice akceptoval smluvní pokutu ve výši 0,5 % za každý den prodlení jako souladnou s dobrými mravy, současně však podle judikatury tohoto soudu není podstatná jen absolutní výše smluvní pokuty (k ní srov. i rozsudek ze dne 27. 2. 2007 sp. zn. 33 Odo 236/2005), ale také to, za jakých okolností (srov. obraty „s přihlédnutím ke všem okolnostem“ a „žalovaní se nemohou bránit splnění své smluvní povinnosti poukazem na dobré mravy, jestliže mohli zabránit růstu celkové výše smluvní pokuty tím, že by svou povinnost vrátit půjčenou částku splnili v co nejkratší době“ v citovaném rozsudku Nejvyššího soudu) a za jakým účelem (z hlediska funkce, jakou měla plnit) byla smluvní pokuta sjednána (viz např. rozsudky ze dne 25. 10. 2007 sp. zn. 26 Odo 371/2006, ze dne 26. 5. 2009 sp. zn. 23 Cdo 873/2009, ze dne 26. 5. 2009 sp. zn. 23 Cdo 485/2009, ze dne 25. 11. 2009 sp. zn. 33 Cdo 1682/2007). Konkrétně v daném případě je přitom otázkou, jakou funkci měla smluvní pokuta plnit, neboť jde-li o funkci zajišťovací, nutno vzít v úvahu, že pohledávka vůči P. M. byla zajištěna také zmíněným zástavním právem, kdy včasné zaplacení garantoval jednak dosti vysoký smluvní úrok, jednak možnost realizace zástavního práva. Není ani zřejmé, že by měla smluvní pokuta plnit funkci „paušalizované“ náhrady škody, zvláště pak za situace, kdy se zapůjčená částka již tak zhodnocovala v důsledku skutečně „nadstandardního“ 16% úročení; ostatně o tom, že by vedlejší účastník půjčené peníze potřeboval mít k dispozici v termínu splatnosti, nenasvědčuje postup, kdy žalobu podal po více než 3 letech. Jinak řečeno, otázkou je, zda účelem daného ujednání nebylo především profitovat na těch, kteří s vidinou možnosti pořídit si bydlení ve vlastním rodinném domě od společnosti Ekonomické stavby s. r. o., aniž by měli alespoň hotovost na koupi pozemku, přistoupí na zcela nevýhodné podmínky stanovené vedlejším účastníkem a následně se ocitnou v prodlení třeba v důsledku složité životní situace, jako tomu bylo v souzené věci, kdy do hry vstoupily nejen ono nadstandardní úročení, nýbrž i postup vedoucí k významnému prodlení směnečného rukojmího, tedy stěžovatelky (viz zejména sub 6).

28. Stěžovatelka ve svém odvolání (ve stručnosti řečeno) předešla otázkou, zda může jako směnečný rukojmí za daných okolností (pozn.: ty byly v dovolání podrobně popsány, včetně konkrétních výhrad, jež stěžovatelka měla vůči postupu vedlejšího účastníka) namítat, že jednání majitele směnky nebylo v souladu s dobrými mravy (čl. I bod 1 a 3 dovolání), a v návaznosti na to závadné jednání vedlejšího účastníka specifikovala (čl. I bod 4 dovolání). Nejvyšší soud vyšel z toho, že stěžovatelka nezpochybnila správnost právního posouzení věci ze strany soudů nižších stupňů, podle něhož směnečnému rukojmí nenáleží tzv. kauzální námitky. Stěžovatelka v dovolání sice uvedla, že podle konstantní judikatury jí jako směnečnému rukojmímému tzv. kauzální námitky nepřislouží (viz čl. II dole), nicméně měla za to, že námitku zneužití směnky, kterou postavila na konkrétních důvodech majících povahu právě tzv. kauzálních námitek, lze ve směnečném řízení (eventuálně úspěšně) uplatnit. Dlužno dodat, že otázku výkonu práva ze směnky v rozporu s dobrými mravy lze stěžovat bez ohledu na kauzální souvislosti, neboť směnka samotná nemůže být „nemravná“;

nemravným může být její použití v konkrétní situaci, tj. tam, kde by věřitel nemohl být v uplatňování svého nároku z mimosměnečného vztahu vůči dlužníkovi jako slabší straně dle všeho jakkoliv úspěšný. Vzhledem k tomu dospěl Ústavní soud k závěru, že stěžovatelka ve svém dovolání, posuzovaném z hlediska jeho obsahu, takto dostatečně zřetelně vymezila otázku, zda aval může uplatnit tzv. kauzální námitky, přičemž zpochybnila správnost jejího právního posouzení odvolacím soudem.

29. S ohledem na výše uvedené závěry nutno konstatovat, že krajský soud a vrchní soud (viz sub 23) tím, že se řádně nezabývaly stěžovatelkou uplatněnými tzv. kauzálními námitkami, porušily její právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a téhož porušení se v řízení o dovolání dopustil i Nejvyšší soud, pokud stěžovatelce v rozporu s čl. 4 Ústavy neposkytl ochranu, ačkoli k tomu měl zákonem vymezený prostor. Ústavní soud zdůrazňuje, že uznává význam směnečného práva jako prostředku pro rozvoj závazkových vztahů, a jako jejich „pevný bod“, a neztotožňuje se s výhradami stěžovatelky vůči jeho tvrdosti a přísnosti, nehledě na to, že již dochází k postupnému zmírňování její materiální, formální a procesní stránky (srov. např. vývoj právní úpravy směnečného platebního rozkazu v § 175 o. s. ř., nemluvě o postupně rušeném, s vývojem směnečného práva spojeným, a nyní zakázaným, vězněním dlužníků – viz čl. 8 odst. 2 věta druhá Listiny). Z povahy věci plynoucí požadavek přísné formálnosti skripturních závazkových vztahů (dopadá však stejně na všechny účastníky směnečného vztahu) by proto neměl vychylovat práva se směnečným vztahem spojená ve prospěch jedné ze zúčastněných stran, zejména je-li ve směnkou zajišťovaném smluvním vztahu druhou smluvní stranou spotřebitel (viz již nálezný sp. zn. I. ÚS 290/15 citovaný sub 24). To pak znamená, že rigorózní předpisy směnečného práva nelze, bez ohledu na to, že institut směnky je založen na přísné formálnosti směnečných vztahů (tzv. *rigor cambialis*), vykládat tak, že vylučují právo na soudní ochranu též směnečného ručitele, který s přihlédnutím k okolnostem případu uplatňuje kauzální námitky, které důvodně nasvědčují možnému zneužití práva majitelem směnky.

30. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadená soudní rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Takto rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

**Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.**

V Brně dne 24. ledna 2017

Jan Filip  
předseda senátu